

Činnost Střediska ibero-amerických studií FF UK v roce 2006

Personální podoba:

Personální podoba Střediska se v roce 2006 nezměnila. Kromě tří kmenových pracovníků, dr. Simony Binkové, dr. Markéty Křížové a prof. dr. Josefa Opatrného, zajišťují výuku pracovníci FF UK prof. dr. Anna Housková, dr. Anna Mištinová a prof. dr. Vladimír Nálevka a doc. dr. Bohumír Janský z Přírodovědecké fakulty UK Specializační přednáškové semestrální kurzy pak připravili na základě svých disertací dr. Jiří Stískal, Mgr. Sylva Květinová a Mgr. Vendula Hingarová.

Pedagogická činnost:

Kromě výuky v programu navazujícího magisterského studia iberoamerikanistiky (27 studentů dvou ročníků navazujícího studia) zajišťovalo Středisko specializaci Dějiny Latinské Ameriky-Iberoamerikanistika pro studenty programu obecných dějin na Ústavu světových dějin (8 studentů). Přednášky těchto programů navštěvují v rámci volitelných přednášek studenti dalších programů na FF UK (hispanistika, překladatelství, **etnologie**). V rámci programu Erasmus či jiných výměnných programů bylo ve Španělsku, Mexiku a USA 5 studentů. Na diplomových pracích pracuje v SIAS 15 studentů, sedm studentů v tomto roce 2006 práci obhájilo.

Středisko mělo k 31. prosinci 2006 24 studentů postgraduálního doktorského programu iberoamerikanistika. Z toho 12 v kombinovaném studiu, 12 ve studiu prezenčním. Mgr. Petra Binková svoji disertační práci obhájila. Ke stávajícím studentům byli k 1. říjnu přijati tito studenti – Zuzana Kostičová, Jiří Frýda, Pavla Holcová a Eva Daříčková. Aleš Vytečka a Sylva Květinová byli na **stipendijních** pobytech ve Spojených státech a v Mexiku, odkud se vrátil Lukáš Krejčí.

Pracovníci Střediska se podíleli na výuce dalších fakultních pracovišť (Ústavu romanistiky Ústavu translologie a Ústavu světových dějin) a působili v oborových radách a komisích doktorského studia na FF UK, Fakultě sociálních věd a VŠE.

Středisko opět nabídlo Technologickému institutu v Monterrey letní kurs ve španělštině, který si volí studenti Institutu jako optativní zahraniční blok. Ve dvou turnusech od konce května do poloviny července se do nabízeného programu "Valores del mundo cambiante" přihlásilo 38 studentů. Pro rok 2007 připravuje Středisko stejný program a předpokládá stejný rozsah.

Vědecká činnost:

Středisko pokračuje v řešení dlouhodobého vědeckého programu, který byl zahrnut v roce 2005 i do výzkumných záměrů fakulty (MSM 0021620824) (viz zde publikační činnost). V rámci tohoto projektu organizovalo Středisko ibero-amerických studií FF UK ve dnech **26. a 27. července** mezinárodní vědecké symposium La emigración centroeuropea a América Latina jehož se účastnilo svými příspěvky 20 badatelů z Argentiny, Brazílie, Chile, Maďarska, Mexika a České republiky. Místem konání symposia byly posluchárny ve Šporkově paláci, jednacím jazykem byla španělština. Symposium bylo už čtvrtou akcí podobného charakteru (předtím se konala symposia se stejným zaměřením v roce 2000, 2002 a 2004 výsledky byly publikovány v řadě Ibero-Americana Pragensia, Supplementa). Přednesené texty byly publikovány jako Supplementum 17 ročenky Ibero-Americana. V rámci

tohoto výzkumného úkolu a ve spolupráci s pracovní skupinou AHILA Caribe hispano y su historia organizoval J. Opatrný spolu s Consuelo Naranjo Orovio z CSIC Madrid na 52. světovém amerikanistickém kongresu v Seville symposium Caribe/Caribes dnech 17. a 19. července, jehož se účastnilo 26 badatelů z Francie, Itálie, Kuby, Mexika, Německa, Spojených států, Španělska a České republiky. Symposium bylo už čtvrtou akcí podobného charakteru (předtím se konala symposia se zaměřením na problematiku španělsky mluvících zemí Karibiku v roce 2001, 2003 a 2005 v Praze a výsledky byly publikovány v řadě Ibero-Americana Pragensia, Supplementa). Přednesené texty budou publikovány jako Supplementum 18 ročenky Ibero-Americana Pragensia pravděpodobně v dubnu roku 2007, práce je po druhých korekturách. Markéta Křížová završila pobytem v British Library v Londýně řešení samostatného juniorského badatelského grantu GA AV ČR (KJB8101403) pro projekt „Americké otroctví, evropská svoboda“ (2004-2006). Josef Opatrný se podílí po skončení projektu La sociedad rural en Cuba: diversificación agrícola y formas de identidad, 1837-1937 (BHA2003-2687) španělského Ministerstva vědy a kultury (2003-2006) na projektu Memoria del azúcar: prácticas económicas, narrativas nacionales y cultura en Cuba y Puerto Rico, 1791-1940 (HUM 2006-00908) španělského Ministerstva školství a kultury (2006-2008).

V roce 2006 byly publikovány dva svazky řady Ibero-Americana Pragensia, Supplementum 15 a 17 pod tituly “Nación y cultura nacional en el caribe hispano” a „La emigración centroeuropa a América Latina“, v obou případech výsledky symposií konaných v roce 2005 resp. 2006. S vročením 2004 vyšel svazek XXXVIII ročenky Ibero-Americana Pragensia a s vročením 2005 její svazek XXXIX.

Účast na zahraničních akcích:

Prof. Dr. Josef Opatrný se účastnil jako koordinátor ve dnech 17. –20 . července symposia Caribe/Caribes konaného v rámci 52. světového amerikanistického kongresu v Seville.

Další aktivity:

Dr. Binková vykonala v rámci výzkumného záměru studijní cestu do vídeňského Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien a Österreichische Nationalbibliothek, 11.-18.11. 2006. Redakčně pak připravila text Bohumila Baďury, Los países checos y España: dos estudios de las relaciones checo-españolas, Ibero-Americana Pragensia, Supplementum 16, 2006

Dr. Křížová přednesla dne 2. 5. 2006 v Moravském zemském muzeu v Brně veřejnou přednášku „Americký sen: Jezuitské misie v Novém světě“ v rámci oslav 300. výročí úmrtí brněnského jezuity Jiřího Josefa Kamela.

Publikační činnost:

PhDr. Simona Binková, CSc.

Články:

“El interés checo por el Nuevo Mundo y la Florida del siglo XVI (A propósito de un nuevo hallazgo)”, *Ibero-Americana Pragensia*, XXXIX, 2005, str. 73-86.

“El interés por el Brasil en la literatura checa y eslovaca entre las dos guerras mundiales”,
Ibero-Americana Pragensia, Supplementum 17, Praga 2006, str. 123-141

Recenze:

“Iberoamerika jako soužití kultur”, *Svět literatury. Časopis pro novodobé literatury*, 2006,
číslo 33, str. 247-248.

Zpráva:

„Ibero-Americana Pragensia“, *Anales Americanistas. Revista de Ciencias Sociales* (Revista de
la Asociación Asturiana de Estudios Americanistas), 1, 2005 (vyšlo 2006), str. 237-239.

PhDr. Markéta Křížová, PhD.

Knižní tituly:

Inkové: Nejmocnější indiánský stát, **Praha**: Nakladatelství Aleš Skřivan ml. 2006. 139 s.

Popularizace:

Mezi střetáváním a setkáváním: Dobyť Ameriky jako proces kulturního obohacování. *Dějiny
a současnost* 2006, vol. 28, no.3, p. 40-43.

Prof. dr. Josef Opatrný

Knižní tituly:

Nación y cultura nacional en el Caribe hispano, *Ibero-Americana Praga, Supplementum* 15,
Vydavatelství Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-246-1114-7, str. 371 (editor)

El paraíso ilustrado. Malaspina y Haenke en el Nuevo Mundo (ed. spolu s Mercedes Palau a
Emilio Soler), Madrid, Lunweg 2006, ISBN 84-9785-258-3, 232

Emigración centroeuropea a América Latina. IV. Emigración en testimonio y novelas, in:
Ibero-Americana Praga, Supplementum 17, Vydavatelství Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-
246-1260-0, str. 371 (editor)

Studie:

„Nación y cultura nacional en el Caribe hispano“, in: Nación y cultura nacional en el Caribe
hispano, *Ibero-Americana Praga, Supplementum* 15, Vydavatelství Karolinum, Praha 2006,
ISBN 80-246-1114-7, 7-15

„La formación de la imagen de la historia de la patria en la poesía e historiografía. Caso de
José Formaris y Pedro Santacilla“, in: Nación y cultura nacional en el Caribe hispano, *Ibero-
Americana Praga, Supplementum* 15, Vydavatelství Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-246-
1114-7, 45-58

Argentina como meta de la emigración checa en las primeras décadas del siglo XX, in: *Anales
Americanistas*, I, 1, 2005 (vyšlo 2006), ISSN 1699-3268, str. 25-42

Las Universidades y el mundo de la ciencia del joven Thadeo Haenke, in: El paraíso ilustrado.
Malaspina y Haenke en el Nuevo Mundo (ed. spolu s Mercedes Palau a Emilio Soler),
Madrid, Lunweg 2006, ISBN 84-9785-258-3, 13-29.

Dionisio Alcalá Galiano y Tadeo Haneke, dos científicos en la expedición de Alejandro Malaspina, in: Trafalgar y Alcalá Galiano. Jornadas Internacionales. Cabra 17 al 23 de Octubre de 2005, ed. Emilio Soler Pascual, Agencia Española de Cooperación Internacional, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, Madrid 2006, ISBN 84-8347-001-2, 115-125

Emigración checa a Argentina en los textos de viajeros y novelas en las primeras cuatro décadas del siglo XX: el caso de Vladislav Forejt Alan, In: Josef Opatrný (ed.), Emigración centroeuropea a América Latina. IV. Emigración en testimonio y novelas, in: Ibero-Americana Praga, Supplementum 17, Vydavatelství Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-246-1260-0, 33-53.

Recenze:

Klaus Bodmer/Detlef Nolte/Hartmut Sanmeister (eds.), Lateinamerika Jahrbuch 2003, Frankfurt/M. 2003, in: Iberoamericana. América Latina-España-Portugal, año V (2005), nueva época, diciembre de 2005, no.20, ISSN 1577-3388, 304-305.

Bartolomé de las Casas, An account, much abbreviated, of the destruction of the Indies with related texts, Indianapolis/Cambridge 2003, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 197

Susan Midgen Socolow, The Women of Colonial Latin America, Cambridge University Press 2000, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 199-200

Visiones y revisiones de la independencia americana, ed. Izaskun Álvarez Cuartero y Julio Sánchez Gómez, Ediciones Universidad de Salamanca 2003, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 200-201

Marcela Terraazs y Basante, Inversiones, Especulación y Diplomacia. Las Relaciones entre México y los Estados Unidos durante la dictadura asantaannista, UNAM 2000, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 201-202

José A. Piqueras, Cuba, emporio y colonia. La disputa de un mercado interferido (1878-1895) Fondo de Cultura Económica de España 2003, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 2002

Imilcy Balboa Navarro, La protesta rural en Cuba. Resistencia cotidiana, bandolerismo y revolución (1878-1902), CSIC Madrid 2003, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 2003

Thomas Schoonover, Uncle Sam's War of 1898 and the Origin of Globalization, The University Press of Kentucky 2003, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 203-204

Verónica González Arriaga, La política exterior de México hacia Centroamérica, 1890-1906, Morelia 2000, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520, 204-205

Fernando Devoto, Historia de la inmigración en la Argentina, Buenos Aires 2004, 205-206, in: Ibero-Americana Pragensia, XXXVIII, 2004, ISSN 0536-2520

Conniff, Michael L., Panama and the United States. The Forced Alliance, in: Iberoamericana. América Latina-España-Portugal, año VI (2006), nueva época, marzo de 2006, no.21, ISSN 1577-3388, 291-292.

Klaus Weber, Deutsche Kaufleute im Atlantikhandel 1680-1830. Unternehmen und Familien im Hamburg, Cádiz und Bordeaux Schriftenreihe zur Zeitschrift für Unternehmensgeschichte, Band 12, Verlag C. H. Beck, München 2004, in: Revista de Indias, vol. LXVI, No. 236, enero-abril 2006, ISSN 0034-8341, pp.277-279.

Ismael Sarmiento Ramírez, Cuba entre la opulencia y la pobreza. Población, economía y cultura material en los primeros 68 años del siglo XIX, Madrid, Aguilar 2004, in: Iberoamericana. América Latina-España-Portugal, año VI (2006), nueva época, junio de 2006, no.22, ISSN 1577-3388, 291-292.

Popularizace:

“Co se stalo u Little Big Hornu. Proměny pohledu na střetnutí mezi bílou a rudou Amerikou”, in: Dějiny a současnost, XXVII, 3, 2006, ISSN 0418-5129, 30-34
Pacifická dráha a Indiáni, in: Rozrazil, 3, 2006, str. 115-118, ISSN 1801-4755
Akademické tituly v Latinské Americe, in: Forum, 2/2006,, str. 44-45
Kubě hrozí ztráta výjimečnosti, in: MF Plus, IV, 34/2006, 37-39

Ohlasy publikací pracovníků SIAS:

Josef Opatrny (Ed.): *La expedición de Alejandro Malaspina y Tadeo Haenke*. Praga: Universidad Carolina de Praga Editorial Karolinum 2005 (= Ibero-Americana Pragensia Supplementum 14/2005).

Zwei Weltreisende des 18. Jahrhunderts: Alejandro Malaspina und Thaddæus Hænke

Thaddæus Hænke, der österreichische Naturwissenschaftler böhmischer Herkunft, der 1789 als Mitglied der spanischen Malaspina-Expedition aufbrach und sein Leben entgegen seiner ursprünglichen Intentionen in Cochabamba beschloss, wird gerne als „der österreichische Humboldt“ bezeichnet; aus dem Schatten des deutschen Gelehrten vermochte er allerdings nie zu treten. Zwar sandte Hænke zunächst regelmäßig Kisten seiner botanischen und ethnologischen Fundstücke nach Europa, doch sein Verbleiben in der Neuen Welt und die zunehmende Distanz zur europäischen Wissenschaftstradition ließen die Netzwerke reißen und seine Biographie verblassen. Erst im 20. Jahrhundert haben sich – beginnend mit Frantisek Kohl – tschechische, österreichische und deutsche Forscher den wissenschaftlichen Leistungen Thaddæus Hænkes angenommen, wobei der Kosmopolit im Kontext nationalistischer Historiographie als Tscheche wie als (Groß-)Deutscher vereinnahmt, teils idealisiert und mythisiert wurde.

Den Expeditionsleiter Alejandro Malaspina hingegen ereilte ein anderes Schicksal. Er wurde von der spanischen Regierung Manuel Godoy und König Carlos IV. mit der Leitung einer globalen Expedition beauftragt und stach kurz vor Ausbruch der französischen Revolution, in See. Die Route der teuersten spanischen Expedition jener Zeit führte die europäische Wissenschaftlergruppe nach Buenos Aires, um das Kap Horn nach Valparaiso, auf die Galapagos-Inseln, nach Acapulco, auf die Philippinen, nach Guam, die Molukken, Mariannen, nach Peru und von dort 1794 zurück zum Ausgangsort Cádiz. Die von Malaspina vorgetragene Reformpläne für die spanischen Kolonien wurden von der Regierung Godoy als Provokation aufgefasst. Sie ließ den Kapitän 1795 arretieren und im darauf folgenden Jahr auf italienisches Gebiet verbannen, wovon ihn erst Napoleon Bonaparte erlösen sollte. Die im Laufe von 5 Jahren akribisch zusammengetragenen ethnologischen, geologischen und botanischen Exponate werden erst seit etwa 20 Jahren durch Forschungsprojekte allmählich einer naturwissenschaftlich interessierten Öffentlichkeit zugänglich gemacht.

2004 hat der tschechische Lateinamerikanist Josef Opatrny ein internationales Symposium an der Karls-Universität Prag über die Expedition des Alejandro Malaspina und Thaddæus Hænke veranstaltet, dessen Ergebnisse nun in einem Sammelband vorliegen. Die Beiträge von Miguel Angel Puig Samper und Emilio Soler Pascual bieten einen detailreichen Überblick über die Expeditionen der bourbonischen Krone im Zeitalter der Aufklärung, die erstens möglichst umfassende Daten über die Gegebenheiten in den überseeischen Kolonien, also über Demographie, Fortifikationen, über medizinische Versorgung und Seuchen, Handels- und Geschäftsbedingungen, über wissenschaftliches und kulturelles Leben gewinnen sollten, um die Herrschaft der Krone und ihren Profit durch rationalisierte Administration zu festigen. Zweitens bezweckte man Recherchen über zukünftige Potenziale an Ressourcen (p. 45). Die mit modernsten astronomischen und geologischen Instrumenten ausgestatteten „schwimmenden Laboratorien“ konkurrierten mit jenen anderer europäischer Imperien und manifestieren, dass Forscher keineswegs nur hehren und idealistischen Interessen folgten, sondern geopolitische Interessen legitimierten und stützten. Rafael Sagredo Baeza stellt die Expedition in das Spannungsfeld zwischen der Demonstration nationaler Größe und dem globalen Wettbewerb um territoriale und wissenschaftliche Repräsentationsmacht. Er beschreibt detailliert am Beispiel Chiles,

wie durch exakte astronomische Vermessungen und Infrastrukturpläne die *finis terrae* für die Zentralmacht greifbar gemacht wurde und sich die Raumdimensionen veränderten. Die zum Teil auch von der französischen Revolution beeinflusste Kritik der reisenden Wissenschaftler an den Praktiken der Krone in „America“ wurde in der Praxis weit weniger goutiert als diese es vorgab. Die Haltung herausragender Naturwissenschaftler gegenüber Spanien analysiert Simona Binková, die in ihrem Beitrag ein Wissenschaftsnetzwerk direkter Verbindungen und indirekter Kontakte europäischer Wissenschaftler um Malaspina, Alexander von Humboldt, Ignaz von Born, Nicolaus Jacquin, Thaddäus Hænke, Joseph Gottfried Mikan und anderer rekonstruiert. Josef Opatrny widmet seinen Beitrag der Karls-Universität Prag zu Zeiten Hænkes, die sich unter Maria Theresia zu einer internationalen Forschungsstätte mit herausragendem Ruf in der Philosophie und Medizin wandelte und in der Botanik theoretisches Wissen mit praktischer Anwendung in Mustergärten verband. Nicht von ungefähr erwarb Hænke sein botanisches Wissen mit Hilfe der Tschechischen Gesellschaft der Wissenschaften um Karl Egon Fürstenberg, die etwa Praktika in Böhmen förderte. Die Rolle der Handelsgesellschaft Hiecke, Rautenstrauch und Zincke in Cádiz beim Transport des von Hænke als wertvoll erachteten Pflanzenmaterials nach Böhmen erarbeitete Bohumil Badura.

Hænke, der von Joseph II. mit dem Vorbehalt subventioniert worden war, nach Beendigung des wissenschaftlichen Auftrages nach Wien zurückzukehren, entschloss sich angesichts der napoleonischen Kriege in Lateinamerika zu verbleiben und seine anthropologischen und botanischen Recherchen bis 1810 im Sold der spanischen Krone fortzuführen, bis die Befreiungsbewegungen auch seine neue Heimat erfassten und in Cochabamba bis 1817 zu blutigen Auseinandersetzungen führten. In der Hoffnung auf unerschlossenes Quellenmaterial begibt sich Vladislav Rogozov auf aktive Spurensuche nach Cochabamba. Er vermag aufgrund der großen Dokumentationslücken nur Mythen um Hænkes letzte Lebensjahre und seinen Tod einander gegenüberzustellen. Dass Hænke als bekannter Forscher und Arzt zwar Ansehen genossen haben muss, als kritischer Denker ausländischer Herkunft jedoch zwischen die Fronten von Königstreuen und Unabhängigkeitsvertretern geriet, wird hier deutlich; die genaueren Umstände seines Todes im Jahr 1816 bleiben weiterhin im Dunkeln.

Das Verdienst des Sammelbandes ist es vor allem, die Malaspina-Expedition mit Hænke als einem ihrer prominenten Teilnehmer in den Kontext europäischen kolonialen Machtstrebens zu stellen, das sich in aufwändigen Expeditionen mit umfassend gebildeten, kosmopolitischen und vom aufklärerischen Geist getragenen Wissenschaftlern manifestierte.

Ursula Prutsch

In: Boletín de OELAF, Arbeitsgemeinschaft Österecheischische Lateinamerika-Forschung, nr. 17, Dezember 2006, 30sg.

Opatrny, Josef [editor] 2005. La Expedición de Alejandro Malaspina y Tadeo Haenke. Ibero-Americana Pragensia Supplementum 14/2005. Universita Karlova, Praha. 175 p. ISBN 80-246-0962-2 [soft cover] Price: Kc 160.00 (= ca. US\$7.00)
Order from: edice@ff.cuni.cz

This is a collection of papers presented at a symposium in Prague on November 5, 2004. The symposium was to commemorate 250 years since Malaspina's birthday.

Eight contributions dealt with several specific aspects of the Malaspina expedition and Haenke's participation in this expedition. Two issues of BEN (# 287 & # 288) were dedicated to the legacy of Tadeo Haenke, and one of the BEN articles is cited twice in this collection.

After a broad introduction by Josef Opatrny, editor of this collection, different authors cover several aspects of Malaspina's Expedition (3 articles), Haenke and his professional connection, his Alma Mater (Charles University in Prague), the fate of his collections in the

Hiecke, Rautenstrach & Zienke trading company, and finally an extensive article covers Haenke and Haenke's tradition in the Bolivian town Cochabamba.

This collection of papers contains a wealth of material about Malaspina's expedition and various aspects of Haenke's life and his scientific activities. However, I had great difficulty getting through this volume because it is written entirely in Spanish and none of the articles include an English abstract. In addition, the articles do not have any summaries, not even in Spanish, and readers have to scan the whole article in order to get a sense of what it contains.

References and other additional information are given in the footnotes that sometimes take up half of the page. For us, the low-brow botanists, this creates additional obstacles, since most of the notes are more interesting to read than the actual text and so detract from the actual themes of each single paragraph.

In spite of the difficulties in getting through this collection of papers, this opus was worth the trouble. The Malaspina expedition was marred by its tragic end, when Alejandro Malaspina was called back to return to Spain after which he was put in jail. Some results of his expedition were only first published in the 1850's, and there has been a constant trickle of new facts and findings in the archives of the Museo Naval and Royal Botanical Garden in Madrid. This collection of papers is another significant contribution to the body of Haenke & Malaspina research.

A final note on this subject: the very first English translation of Malaspina's journals was recently published by the Hakluyt Society, London, in association with the Museo Naval, Madrid. For more information see: <http://www.hakluyt.com/bibliography/bibliography-third-series.htm>

In: BOTANICAL ELECTRONIC NEWS, No. 358, February 27, 2006, ISSN 1188-603X